

”לַבְנֵינָהּ שֶׁל הַלֶּבֶה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
מלאכת בישול (חלק יד) – חימום דבר קר בשבת

ואוסרים גם במיעוט רוטב מכיוון שיש כאן שאלה של דאורייתא.

העולה מן הדברים הוא שיש לברר תחילה מהו גדר המאכל שאותו אנו רוצים לחמם: אם הוא יבש- מותר לחממו בדרכים המותרות, אם הוא לח- ישנו איסור תורה בחימומו (כפסיקת השלחן ערוך והרמ"א), אם הוא תערובת של לח ויבש- במקרה של רוב לח הדבר אסור מדאורייתא, ובמקרה של מיעוט שאינו משמעותי הדבר תלוי במחלוקת האחרונים שהזכרנו.

דין דרבנן- גזרו חכמים שחימום דבר שאין בו איסור דאורייתא של בישול יהיה מותר רק בתנאים מיוחדים. כלומר, מכיוון שגם אם לא שייך בחימום המאכל איסור בישול עדיין יש לאסור לחממו באופן רגיל שמא אחרים יראו ויטעו לחשוב שמותר לחמם מאכלים בשבת. איסור דרבנן זה נקרא 'מחזי כמבשל'. המקום עליו נכתב בגמרא שאין בו משום 'מחזי כמבשל' הוא 'כנגד המדורה'⁵. יש לציין שרק דבר שאין בו משום בישול יהיה מותר לשים כנגד מדורה, אך וודאי שדבר שעדיין לא בושל כל צרכו או דבר שבושל כל צרכו והוא לח יהיה אסור מדאורייתא לשים אותו כנגד המדורה אם יכול להגיע לחום של יד סולדת.

כיום אנו לא נוהגים לחמם כנגד המדורה והשאלה המתבקשת היא מה דינה של פלטה של שבת לעניין זה? האם נחשבת כנגד המדורה או שמא יש לה גדר אחר?

נעסוק בשאלה מעשית של חימום אוכל בשבת לאור יסודות הלכות בישול שעסקנו בהם בהרחבה במהלך החודשים האחרונים.

כאשר אנו רוצים לקחת מאכל מהמקרר ולחממו על הפלטה, אנו צריכים לבחון את הדבר משני היבטים הקשורים להלכות בישול. הנושא הראשון עוסק בדין דאורייתא, השני בדין דרבנן.

דין תורה- למדנו בעבר את מחלוקת הראשונים בנוגע לבישול אחר בישול. הכרעת השלחן ערוך¹ והרמ"א² היא שאין בישול אחר בישול בדבר יבש, ואילו בדבר לח יש בישול אחר בישול, ולכן לשיטתם חימום דבר לח והבאתו לדרגת חום של יד סולדת אסור מדאורייתא.

שאלנו, מה הדין במאכל שהוא תערובת של לח ויבש (כגון עוף עם רוטב)? האם נתייחס אליו כדבר יבש ונתיר לחממו בדרכים המותרות? או שמא דינו יהיה כדבר לח וחימומו יהיה אסור?

לכל הפוסקים, חימום מאכל שבו יש כמות גדולה ומשמעותית של רוטב יהיה אסור מדאורייתא. לדעת חלק מן הפוסקים³ אם ישנו מיעוט של רוטב והוא אינו משמעותי⁴ יהיה מותר לחממו בשבת בדרכים המותרות. אולם, רוב הפוסקים חולקים

¹ אורח חיים, סימן שיח, סעיף ד.

² שם.

³ זו דעת הגר"ע יוסף זצ"ל.

⁴ כך בארו בניו את פסק הגר"ע יוסף זצ"ל שהולכים בתר הרוב.

⁵ תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף מ, עמוד ב.

לְבַנְיָנָה שֶׁל הַלֶּכֶה

הדבר איסור דאורייתא) מהו האופן שבו ניתן לחמם את המאכל?

ראינו שדעת הגר"ע יוסף זצ"ל היא להקל ולהחשיב פלטה של שבת כ'כנגד המדורה' אך וודאי שאף לשיטתו אסור לשים על הפלטה דבר ששייך בחימומו איסור דאורייתא של בישול. יש הטועים בדבר וחושבים שכיוון שהקלו לשיטה זו בפלטה של שבת בענייני 'מחזי כמבשל' אזי מותר לחמם עליה כל דבר, ואינו כן, שהרי דבר שיש בחימומו משום מלאכת בישול אסור לכולי עלמא לחממו על הפלטה. זו מכשלה גדולה ביד חלק מן הציבור ולכן בארנו בס"ד את הדברים למען הסר הספקות.

לדעת חלק מן הפוסקים⁶ הפלטה נחשבת כ'נגד המדורה' וממילא יהיה מותר לשים עליה ישירות מאכל שאין בחימומו משום בישול. מאידך, לרוב הפוסקים פלטה של שבת מוגדרת לפחות כ'אש מכוסה' ולכן אסור לשים עליה ישירות אף מאכלים שאין בהם משום בישול. לשיטתם אף שאין אפשרות להעלות או להנמיך את חום הפלטה ולא שייכת גזירה 'שמא יחתה בגחלים' וגם אין רגילות לבשל עליה ביום חול, מכל מקום כיוון שהפלטה היא מקור חום שיש בו אפשרות לבשל דינה יהיה לכל הפחות כאש מכוסה.

האם לפי הפוסקים שלפלטה יש דין 'אש מכוסה' יש דרך מותרת לחמם על הפלטה?

לחלק מן הראשונים, וכך פוסק השלחן ערוך,⁷ חימום מעל גבי סיר דמי לדין כנגד המדורה, ולכן יהיה מותר לשים בשבת מאכל שאין בו משום בישול על גבי סיר שנמצא על הפלטה. יש לברר, מה יהיה במצב בו אין סיר על הפלטה? האם יהיה מותר להניח במיוחד סיר על הפלטה כדי שגניח עליו סיר עם מאכלים? האם יהיה מותר לשים תבנית אלומיניום הפוכה על הפלטה וזה יקרא 'כנגד המדורה'? נחלקו האחרונים בשאלות אלו ונראה שלרוב להקל יש חבל גדול של פוסקים להיתלות בהם.

נחזור להקדמה, בארנו שיש שני דינים: דין דאורייתא של בישול ודין דרבנן של 'מחזי כמבשל'. נתבאר ששני הדינים אינם תלויים זה בזה אלא הם שני נושאים נפרדים וממילא בכל שאלה המובאת לפנינו יש לדון (א) האם יש בדבר איסור דאורייתא של בישול? (ב) רק אם מצאנו שאין בחימומו

⁶ זוהי דעת הגר"ע יוסף זצ"ל.

⁷ אורח חיים, סימן שיח, סעיף ח. וכן בסימן רנג, סעיף ה.

